ROLUL MIJLOACELOR DE INCLUZIUNE ȘCOLARĂ A ELEVILOR CU CES

THE ROLE OF SCHOOL INCLUSION MEANS OF STUDENTS

Claudia NISTOR,
Specialitatatea Pedagogie și tehnologii educaționale interactive”, gr. MPTEI 2401,
Coordonator științific: **Silvia VRABIE**, dr., lector univ.,
Centrul Universitar ,,Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Mijloacele de incluziune școlară pentru elevii cu Cerințe Educaționale Speciale (CES) au rolul fundamental de a diminua barierele în învățare, asigurând acces egal la educație de calitate, adaptarea curriculumului la nevoile individuale și integrarea socială. Ele presupun suport pedagogic, tehnologii asistive, adaptări curriculare și asistență psihopedagogică specializată.*
Cuvinte-cheie: *mijloc educațional, elevi cu CES, integrare școlară*

Abstract: *School inclusion measures for students with Special Educational Needs (SEN) have the fundamental role of reducing barriers to learning, ensuring equal access to quality education, adapting the curriculum to individual needs and social integration. They involve pedagogical support, assistive technologies, curricular adaptations and specialized psycho-pedagogical assistance.*
Keywords: *educational setting, students with SEN, school integration*

Școlarii cu CES se întâmpină cu nemeroase provocări în decursul incluziunii educaționale. Astfel, printre CES, întâlnim ,,*dificultățile de comunicare, exprimarea defectuoasă, percepția cu dificultate a spațiului, orientarea cu dificultate în spațiu” precum și alte CES.* Acest fapt are loc fiindcă fiece elev este ,, o individualitate”. Unii dintre elevi, au un tempou rapid de învățare-dezvoltare, alții au nevoie de mai mult timp, dar și de explicații suplimentare pentru a înțelege cele relatate. De asemenea unii elevi se confruntă au dificultăți de concentrare a atenției sau le sunt hiperactivi, fiindu-le complicat să fie liniștiți pe perioada activităților educaționale. Alții, au un ritm mai încetinit în gândire, sau în mișcări, sau, pur și simplu, sunt emotivi. Fiecare dintre ei întâlnesc cu diferite dificultăți în domeniile ,,gândirii, atenției, limbajului, memoriei, motricității, orientării spațiale precum și a afectivității”[Druguș,teza]. Din acest motiv, școlarii cu CES, au nevoie de o acostare specială, incluzivă, în special din partea părinților și a învățători, care dau dovadă de empatie și comprehensiune.

În cadrul cercetării noastre, sunt relevate unele mijloace de incluziune a elevilor cu CES, precum și conștientizarea procesului de integrare școlară de către membrii de familie dar și a altor actori educaționali. Învățătorii pot utiliza unele dintre strategiile şi intervenţiile opportune, pentru a forma un context armonios în clasă, pentru a stimula încrederea în sine, precum și motivaţia pentru a învăţa la TOȚI elevii. De asemenea se urmărește susținerea din partea colegilor, dar și formarea atitudinii pozitive a față de școlarii cu CES. Paralel, se pot utiliza frecvent sistemul de ,,recompense”, încujări și întărirea pozitivă a comportamentelor, în așa fel, ca să-i fie motivate fiecare comportament și să se evidențieze fiecare succes a elevilor cu CES. În prezent, învățătorilor le este recomandată abordarea activității de învăţare pe o experiență practică, repartizată în itemi mici ce sunt realizabili. Instituția școlară incluzivă este un pas mai departe promovarea libertății şi eliminarea succesivă a ,,barierelor educative” dintre elevii tipici şi cei care au CES.

Incluziunea educațională tuturor elevilor, precum și asigurarea faptului că fiecare elev are o șansă egală și personalizată în ceea ce privește progresul educațional. Acest fapt este o provocare maximă pentru fiecare sistem de învățământ din întreaga lume și din Europa.

Procesul de incluziune școlară începe de la recunoaşterea diferenţelor dintre elevi. Dezvoltarea abordărilor incluzive include intervenţii numeroase domenii. Cele mai esențiale fiind: „*cadrul legal, serviciile de suport, mecanismele financiare de susţinere a educaţiei incluzive, curriculumul şcolar, schimbările la nivel de atitudini, dezvoltarea profesională a resurselor umane, precum şi parteneriate eficiente”*. Succesul unei incluziuni educaţionale sunt abordate ca elementele-cheie care asigură acest proces [3].

Desfășurarea „educației incluzive” se mizează în viziunea cercetătoarei Cara A., pe următoarele aspecte „în contextul „educației incluzive” abordăm atât sistemul, instituțiile școlare și elevii, dar și majoritatea resurselor cum ar fi cele umane, informaționale, materiale, financiare, precum și de timp”. „Educația incluzivă” este un proces fundamental care se desfășoară în întreg sistemul educațional. În acest scop „educația incluzivă” se sprijină pe mecanisme clare de planificare, organizare, coordonare, orientare, îndrumare metodologică, reglare și cooperare între toți agenții educaționali [5].

În procesul de adoptare a unui demers vast de cerinţe ale elevilor, instituţia de școlară se poate orienta de dimensiunile din „Indexul incluziunii şcolare”. Acesta, abordează nivelul de valorificare a „educaţiei incluzive” şi a implicării tuturor elevilor în învăţământul general [4, p. 51].

În cadrul acestui „index” se abordează experiențe demonstrate de practica internațională cu referire la „educaţia incluzivă”. Potrivit acestor, abordarea incluziunii educaționale în școli, se referă la trei aspect relevante, cum ar fi „ cultura, politicile şi experiențele din domeniu”. În scopul realizării incluziunii educaționale, se debutează cu precizarea obiectivelor şi a direcţiilor de activitate. Paralel, se efectuează numeroase cercetări care generează modificările stabilite de obiective. Acțiunile au loc într-o „manieră educaţională”, care implică şi abordează un context cultural adaptat incluziunii educaționale.

În vederea dezvoltării pe cele 3 aspecte menționate, cercetătorul Booth, înaintează unele repere caracteristice [2]:

În primul aspect este abordată „*Dezvoltarea culturii incluzive*”. Prin acest aspect se are în vedere**:**

- fundamentarea culturii „societăţii educaționale”. Acestf apt se exprimă prin câteva indicatori, oricare elev este acceptat în cadrul instituției de învățământ. Fiecare elev este cooperative, și se sprijină „unul pe altul”. Toți actorii educaționali, mențin un parteneriat activ – participativ, colaborând și respecându-se reciproc.
- determinarea „eficacității incluzive”, abordând diverse experiențe. Oricare elev școlarizat, fie el cu CES, este apreciat echitabil. Actorii educaționali se onorează după rolul îndeplinit în instituția școlară. Ei înlătură impedimentele în actul învăţării şi implicării în majoritatea dimesiunilor educaționale, evitând actele de marginalizare a elevilor cu CES.

Al doilea aspect, se referă la *„elaborarea politicilor incluzive”.*

- instaurarea intituțiilor școlare incluzive destinate TUTUROR elevilor. Acest fapt, pune accent pe faptul că „școala” îi înrolează pe fiecare elev din clasele de care dispune. „Școala” pune accent pe dezvoltare condiţiilor de acces pentru fiecare elev, în pofida dificultății pe care o are. Fiecare elev nou - venit este sprijinit să se acomodeze în mod uşor la noul context școlar. „Școala” are în vedere organizarea activităţilor în grup, în așa mod ca fiecare elev să se simtă important.

- elaborarea ,,suportului educațional pentru diverse categorii de elevi”. Prin intermediul acestui obiectiv, învățătorii sunt sprijiniți din punct de vedere educațional să abordeze corect diversitatea de necesități ale elevilor. Astfel, aceste activități au loc prin diverse activităţi de formare continuă în spiritul educației incluzive a agenților educaționali. Totodată în sprijinul educațional destinate elevilor, învățătorii gestionează acţiunile de adaptare curriculară precum şi de suport în procesul învăţării, în așa fel barierele în învăţare se minimalizează.

Al treilea aspect, cuprinde ,,*implimentarea practicilor incluzive”.* Acest aspect se referă la dezvoltarea practicilor educaţionale care abordează cultura incluzivă, politica școlii, precum și practicile educaţionale. Deci, activităţile educaţionale şi modul lor de desfăşurare, ținând cont de motivarea privind includerea tuturor elevilor, dar şi să respectă diversitatea elevilor. Implimentarea practicilor incluzive, urmărește:

- ,,conducerea învăţării”, în acest context activitatea de predare e proiectată ţinând cont de procesul de învăţare al fiecărui elev. Activitatea educațională planificată sprijină participarea tuturor elevilor. Acestea încurajează procesul de înţelegere şi acceptare a diverselor categorii de elevi cu CES.
- ,,antrenarea resurselor educaționale”, implică învățătorii care găsesc resurse materiale şi umane cuprinzând elevii, părinţii şi resursele materiale ale comunităţii care sprijină activitatea de învăţare şi participarea elevilor [apud 4, p. 51].

Aspectele incluziunii educaționale, caracteristice să reflecte punctul de referință în scopul analizei situaţiei din şcoală cu referire la incluziunea școlară, cât şi pentru a dirija activităţile de dezvoltare a instituţiei. Fiece instituție școlară este disponibilă să analizeze experiențele educaţionale pe care le abordează scopul de a crea de modelul unei „ școli pentru fiecare”.

Caracterizând ,,școala incluzivă”, afirmăm că incluziunea educațională respectă următoarele principii:

- ❖fiece elev este unic şi valoros;
- ❖oricare elev poate învăţa;
- ❖instituția școlară este pentru elev şi nu elevul pentru instituția școlară [7, p.5-6].

Cercetătorul Mayor F., menționează că, cu ajutorul „educaţiei pentru fiecare elev” este nevoie să se creeze șansa ca toate ,,ființele umane” – implicit elevii cu CES, să-şi formeze în ansamblul potențialului cognitiv” [apud 8].

În contextul celor menționate, cercetătoarea Vrăşmaş E.,[9] propune o strategie de valorificare a instituțiilor educaționale prin aspectele ,,educaţiei incluzive”. Strategia respectivă include următorii paşi:

- ✓ Crearea unui plan de valorificare a instituției școlare unde să se pună accent pe parteneriatul educațional dintre familie şi societate.
- ✓ Formarea continuă a învățătorilor cât și a altor agenți educaționali pentru a accepta fiecare elev.
- ✓ Familiarizarea elevilor cu diversele categorii de CES a elevilor în scopul de ai accepta unii pe alţii, pentru a învăța alături și pentru a se sprijini reciproc.
- ✓ Garantarea unui context prietenos în instituția școlară, prin valorificarea contextului educaţional eficient.
- ✓ Asigurarea unui curriculum flexibil şi deschis, la care să aibă acces şi părinţii.
- ✓ Aprecierea fiecărui elev prin intermediul observaţiei directe şi indirecte. În scopul de a asigura implicarea implicită în cadrul activităţilor curriculare.
- ✓ Valorificarea accesului tuturor elevilor în programul instituțional, precum şi la individualizările şi adaptările acestora.

- ✓ Favorizarea participării tuturor elevilor în ansamblul programului educațional.
- ✓ Garantarea membrilor de familie la decizii şi acţiuni în detrimentul tuturor elevilor.
- ✓ Siguranța unei evaluări permanente şi periodice a randamentului școlar pe care le fac toţi elevii în ciuda diferențelor dintre elevi.
- ✓ Elaborarea unor planuri individualizate, personalizate destinate elevilor cu CES, și nu numai.
- ✓ Adaptări permanente ale curriculum-ului pentru a se adapta la CES a elevilor.
- ✓ Schimb de idei și experienţe între fiecare agent educațional, inclusiv cu elevii ce au CES. [ibidem].

În acest context al cercetării noastre pentru a clarifica ,,modalitățile de asigurare a unui context educaţional iucluziv în instituţiile de învățământ general” oferim o concretizare a tot ceea ce am prezentat până acum. Astfel, putem indica următoarele ,,forme de integrare” pun accent pe perioada implicării elevului cu CES în învățământul general. Deci, identificăm:

- *,,integrarea absolută”* care se axează pe implicarea elevilor cu CES, care petrece fiecare clipă în învățământul general, în afara programelor terapeutice implicite ce se pot petrece în contexte speciale adresate scopului respectiv [3].

Prin intermediul acestei ,,integrări absolute” identificăm alte tipuri de clasare a elevilor:

- ➢,,Clasarea elevilor cu CES în clase tipice”, care sunt corelate cu frecvente moduri de relizare, a lecţiilor speciale, dar și şedinţe organizate a unor lecții de consolidare a cunoştinţelor.
- ➢,,Așezarea elevilor cu CES” în clase tipice, ținând cont de implicarea elevilor la anumite materii discpline de studiu, cu implicarea unui învățător la unele discipline sau a unui CDS.
- ➢ ,,Postarea elevilor cu CES” în clase din cadrul învățământului general, având ca scop recesiunea elevilor respective în cadrul unor activități, pentru a beneficia de sprijinul unor specialişti conform nevoilor acestora [1].
- *,,integrarea parţială* ”. În cadrul elevii cu CES sunt prezenți doar o parte din discipline la care se consideră apt. Acesta, desigur a este implicat în disciplinele resprective din instituției şcoalară tipică [3]. În cazul integrării respective, elevul cu CES, poate să fie prezent, în instituția școlară, doar la acele discipline ce le frecventează alternativ cu lecțiile dintr-o clasă tipică [1].
- ➢*,,integrarea ocazională”,* implică implicarea împreună cu colegii la diverse extreșcolare [3].

Aceste forme nu sunt potrivite, fiecărui elev în scopul de a răspunde la toate problemele şi necesităților elevilor cu CES în scopul de a beneficia de integrare în cadrul învăţământului școlar tipic. Trasformarea şi abordarea acestora depinde de sistemul educațional. Principiul esențial instituții incluzive, implică ca „fiecare dintre elevi e necesar să înveţe împreună, în pofida dezavantajele cu care elevii se confruntă”. Procesul de ,,integrare absolută” încurajează acostarea elevului cu CES, ca fiind un elev tipic ce are aceleaşi abilități, astfel fiind membru deplin al instituției școlare şi în consecință a comunităţii. Aceasta va asigura realizarea cu succes a rolurilor sociale implicite.

Implicarea elevilor cu CES în clase tipice, sporește gradul *relațiilor sociale*. Elevul respectiv are șansa de a comunica nu doar cu membrii familiei. Totodată elevii cu CES au posibilitatea, de a-și extinde cercul de comunicare, cât și cel de prieteni.

De asemenea prin această ,,formă de integrare” se contribuie la *dezvoltarea încrederii în forţele de sine*. Totodată duce la dezvoltarea oportunităţilor de activitate atât în cadrul instuției şcolare, dar şi în cadrul comunităţii.

În contextul cercetării noastre, incluziunea educațională în clase tipice va determinarea *lichidarea marginalizării* elevilor cu CES. În așa fel, se reduce numărul contextelor unde elevii vor fi abordați din perspectiva CES. Grație implicării, în contextul clasei, și a elevilor cu CES, elevii şi învățătorii *devin mai toleranți*. De asemenea îi acceptă pe colegi, ca fiind sunt individuali. Ei devin mai precauți faţă de cei îi înconjoară şi mai sociabili de a sprijin în contextul nevoii acestuia.

În consecință, constatăm că activitățile, întreprinse în ultima perioadă de către autorităţile Republicii Moldova abordează o motivație sporită în vederea asigurării unui învăţământ calitativ. De asemenea, schimbarea contextului școlar într-unul prietenos, stimulativ şi adecvat dezvoltării fiecărui elev. În acest mediu, sperăm că învățătorii vor contribui la dezvoltarea contextelor cu caracter incluziv [5].

Bibliografie:

1. ALOIS, GH. Educția incluzivă și pedagogia diversității.Iaşi:Polirom,2016.
2. AST, F. Studiu privind educația incluzivă în Europa și în Republica Moldova: acomodarea rezonabilă, accesul la educație și nediscriminarea. Chișinău, 2018.
3. BOOTH, T., AINSCOW, M. Indexul incluziunii școlare: promovarea educării și a participării tuturor copiilor la învățământul de masă. Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2007.
4. BULAT, G., SOLOVEI, R., BALAN, V. Educația Incluzivă: Suport de curs pentru formarea cadrelor didactice în domeniul educației incluzive centrate pe copil. Volumul I, Lumos Foundation. Chișinău:2016.
5. CARA, A. Implementarea educaţiei incluzive în Republica Moldova: Studiu de politici publice. Chişinău : Lexon-Prim, 2015.
6. PUŞCĂ, Tatiana. Forme de integrare şcolară a copiilor cu cerinţe educative speciale (CES). In: Optimizarea învăţământului în contextul societăţii bazate pe cunoaştere, Ed. 1, 2-3 noiembrie 2012. Chişinău: Tipogr. "Print-Caro", 2012.
7. VASIAN, T., Incluziunea copiilor cu CES în instituția preșcolară – factor al socializării eficiente. În Monografia Socializarea copiilor de vârstă timpurie, Chișinău: 2015.
8. VRABIE, S. Incluziunea socială şi şcolară a copiilor cu autism. În materialele Conferinței științifice internaționale cu genericul,, Eficientizarea învăţământului – vector al politicilor educaţionale moderne, 11-12 decembrie, partea II, Institutul de Științe ale Educației, Chișinău 2014.
9. VRĂȘMAȘ, E. Dificultățile de învățare în școală-domeniul nou de studiu și aplicație. București, V&Integral, 2007.